

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน
ในโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2543
ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับ
หัวข้อดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การปฏิรูปการศึกษา

ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

ความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษา

ความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

ตอนที่ 2 แนวทางปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

ตอนที่ 1 การปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
เป็นความจำเป็นของประเทศ เป็นข้อเสนอแนะของนักวิชาการที่มีวิสัยทัศน์ และเป็นความต้องการ
ของภาคเอกชนที่ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ รองรับการพัฒนาธุรกิจยุคใหม่ที่มีความก้าวหน้า
มีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หากไม่มีการปฏิรูปการศึกษาให้บังเกิดผลตามที่ต้องการ
ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้
การพัฒนาประเทศชาติโดยรวมก็จะบังเกิดผลได้ยาก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ 2539 : ก) ดังนั้นผู้วิจัยจะขอนำเสนอในประเด็นหลัก ๆ ในรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิรูป
การศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

แนวคิดและข้อเสนอแนะจากบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องเร่งปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพในทุก ๆ ด้านไว้รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและโลกที่ไร้พรมแดน ซึ่งมีการให้ความหมายของ “การปฏิรูปการศึกษา” ไว้ดังนี้

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาอย่างใหญ่หลวงทั้งระบบ (System Change) (สุรัฐ ศิลปอนันต์ 2540 : 1)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาจากเดิมที่เป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นหลัก มาจัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ (รักเกียรติ แก้วจางง 2539 : 1)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การยกเครื่องทางปัญญา การสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาในทุส่วนของสังคมอย่างก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว โดยจัดระบบการดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสมดุล ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการพัฒนาสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นสังคมที่สันติสุข (ประเวศ วะสี 2539 : 2)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การรื้อ ปรับระบบกระบวนการศึกษา การปรับระบบโครงสร้างให้สอดคล้องกันไป โดยมุ่งเป้าหมายพัฒนาศักยภาพของคน ศักยภาพของชุมชน และสังคมให้ก้าวมันทันโลก (ลีปนันทน์ เกตุทัต 2538 : 3)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงหรือการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เป็นสาเหตุของการด้อยคุณภาพของผลลัพธ์ของระบบการศึกษา เช่นหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ไม่เหมาะสม การจัดงบประมาณไม่เหมาะสม การบริหารหรือโครงสร้างการบริหารจัดการไม่เหมาะสม เป็นต้น (อุทัย ดุลยเกษม 2539 : 213)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง หมายถึง การปรับเปลี่ยนระบบกลไกต่าง ๆ เพื่อเป้าหมายสุดท้าย คือพัฒนาคนไทยให้ “ก้าวมันทันโลก” หรือ “ก้าวล้ำนำโลก” (มูลนิธิสดศรี - สถงวงศ์ อ้างถึงในวันชัย พงษา 2539 : 3)

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเลือกสรรเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่เดิม ด้วยความคาดหมายว่าจะสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงไปหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี 2550 (กระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 18)

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านที่ได้ให้ความหมาย “การปฏิรูปการศึกษา” ไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปความหมาย “การปฏิรูปการศึกษา” ไว้ดังนี้

คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ระบบ โครงสร้าง วิธีดำเนินงาน และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนตามที่สังคมต้องการ

2. ความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาเป็นการออกแบบมาเพื่อรับพัฒนาดังคม เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจนระบบการศึกษาไม่สามารถสร้างคุณภาพของประชากรตามที่สังคมต้องการได้ และในบางครั้งการศึกษาเป็นอุปสรรคในการพัฒนา จึงมีความจำเป็นที่ระบบการศึกษาจะต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ดังที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 1) ได้ระบุถึงการปฏิรูปการศึกษาของไทยว่าได้มีการปฏิรูปกันอย่างจริงจังในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นมีการปฏิรูปบ้างเล็กน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิปณนท์ เกตุทัต (2539 : 3) ได้กล่าวว่า สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาครั้งที่สาม ซึ่งในแต่ละครั้งที่มีการปฏิรูปมีสาเหตุมาจากแรงผลักดันต่าง ๆ กันดังนี้

การปฏิรูปการศึกษาครั้งแรก เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยนั้นประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างแรงจากภายนอกประเทศ โดยกระแสการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มผลักดันและดำเนินการปฏิรูปทุกด้านของสังคมไทยให้ทันสมัย เพื่อความอยู่รอดของประเทศที่สำคัญคือ การเมือง การปกครอง รวมศูนย์สู่ศูนย์กลางเพื่อความเป็นปึกแผ่น โดยเฉพาะด้านการศึกษา ให้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนตามแนวสมัยใหม่ รูปแบบคล้ายชาติตะวันตก จนการศึกษาของไทยเจริญก้าวหน้าและพัฒนามาเป็นลำดับจนถึงทุกวันนี้

การปฏิรูปการศึกษาในครั้งที่สองได้เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2517 - 2518 จากแรงผลักดันจากกระแสอำนาจนิยมและอนุรักษนิยม กรมอำนวยการปกครองประเทศโดยกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่มีอำนาจเชิงปฏิบัติการ เพราะสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก แต่การศึกษาไม่ได้ปรับไปตามกระแสประชาธิปไตยต่อต้านอำนาจนิยม ในยุคนี้ก็ได้เปลี่ยนแปลงตามแนวการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาตามรายงานใน พ.ศ. 2517 มากนัก นอกจากการปฏิรูปการศึกษาในครั้งที่สองนี้แล้ว ก็ได้มีการปรับปรุงการศึกษาบ้างเล็กน้อยตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติตามแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับ ในปัจจุบันในยุคของสารสนเทศทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงมากมายและรวดเร็วมาก ความสามารถในการปรับตนเองและปรับบริบทโดยรวมเท่านั้นที่จะทำให้ปัจเจกชนและสังคมดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เพราะมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ จะทำให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น

การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน เริ่มในสมัยที่นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรีและมีนายสุวิช รงค์ศิลป์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับเกิดขึ้นอย่างจริงจัง และหันมาสนใจพัฒนาคนและปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดของนักการศึกษาและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 4) จึงได้กำหนดแนวทางปฏิรูปการศึกษาไว้สี่ด้านคือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 โดยกำหนดความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550

สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้มีการปฏิรูปครั้งใหญ่ และสำคัญ ๆ อยู่ 3 ครั้ง คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 สมัยหลังการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2516 และการปฏิรูปการศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งในการปฏิรูปแต่ละครั้งเกิดจากแรงผลักดันและเหตุผลที่แตกต่างกัน ซึ่งประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของผู้บริหาร โรงเรียนนั่นเอง

3. ความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาเป็นภาระกิจที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของประเทศ มีบุคคลองค์กรเอกชน องค์กรภาครัฐและกระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุแนวคิดซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 แนวคิดของบุคคลและองค์กรเอกชน

บุคคลและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ได้มีการวิเคราะห์แสวงหายุทธวิธีในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้ตอบสนองสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ต่าง ๆ แนวคิดของบุคคลและองค์กรเอกชนที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

ประเวศ วะสี (2537 : 22) กล่าวว่า การเรียนการสอนไทยในสถานศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย เป็นการศึกษาที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญา หรือสร้างคนที่พิการทางปัญญาและทำลายศักยภาพการเรียนรู้ เราสร้างคนที่ขาดความรู้ ไม่รู้ความจริง คิดไม่เป็น ขาดความรักในหัวใจ ไม่มีฉันทะและขาดความสามารถในการรอบรู้ ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ประเวศ วะสี (2537 : 24 - 26) ได้เสนอแนะให้ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาทุกระดับดังนี้

1. ศึกษาจากการสัมผัสความจริง

การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทำให้รู้ความจริง ทำให้เกิดความรู้มีฐานอยู่ในความจริงไม่ลอยตัว การศึกษาจากการสัมผัสความจริงมี 5 ประเภทคือ

1.1 ศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางธรรมชาติ ได้แก่สิ่งแวดล้อมรอบตัว ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ความหลากหลายทางธรรมชาติ จะทำให้รู้จัก รักษา และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

1.2 ศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะจากชุมชนทั้งในชนบทและในเมือง ทำให้รู้ความจริงทางสังคมและวัฒนธรรม

1.3 ศึกษาจากการสัมผัสความจริงโดยการทำงานและกิจกรรม โดยเลือกสิ่งที่ชอบอาจเป็นอาชีพหรือการอาสาสมัครเพื่อสังคม เป็นการนำเอาการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจสังคมเข้ามาหาการศึกษาจะมีส่วนเข้ามาแก้ปัญหาต่าง ๆ พร้อมกันไป เช่นเรื่องครอบครัว โรคเอดส์ และเป็น การฝึกการอยู่และการทำงานร่วมกันหรือการสร้างความเป็นชุมชน รวมทั้งฝึกทักษะการจัดการ

1.4 การศึกษาจากการสัมผัสความจริงที่เป็นสุนทรียะทั้งที่เป็นความงามตามธรรมชาติและทางศิลปะ เพื่อความสุขและพัฒนาความละเอียดอ่อนทางจิตใจ รวมทั้งเกิดฉันทะในการเรียนรู้ ศิลปะยังอยู่ในการทำงานทุกชนิดที่ถ้าพยายามทำให้ประณีตและงามจะเข้ามาพัฒนาจิตใจ

1.5 ศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางข้อมูลข่าวสาร สมัยปัจจุบันและอนาคต เป็นสมัยที่ท่วมท้นด้วยข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นจริงและไม่จริง คนสมัยปัจจุบัน ต้องฝึกให้มีความสามารถในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงและเลือกใช้ประโยชน์ได้

2. ศึกษาจากความคิด

เป็นกระบวนการที่สัมผัสต่อเนื่องจากการศึกษาจากการสัมผัสความจริง ประกอบด้วย

- 2.1 ฝึกการสังเกต
- 2.2 ฝึกการบันทึก
- 2.3 ฝึกการนำเสนอในที่ประชุมกลุ่ม
- 2.4 ฝึกการฟัง
- 2.5 ฝึกการปฐณา - วิเคราะห์ในกลุ่ม
- 2.6 ฝึกการตั้งสมมติฐานและการตั้งคำถาม
- 2.7 ฝึกการแสวงหาคำตอบต่อคำถามที่ตั้งขึ้น
- 2.8 ฝึกการวิจัย
- 2.9 ฝึกการเชื่อมโยงและการเข้าใจตนเอง
- 2.10 ฝึกการเขียนบทความทางวิชาการ

3. การศึกษาจากการเจริญสติ

การเจริญสติ เป็นวิธีการทางปัญญาอย่างยอดเยี่ยมและมีประโยชน์ที่สุด การเจริญสติช่วยให้ได้สัมผัสความจริงและการคิดตรงและคมชัดมากขึ้น เพราะการเจริญสติทำให้จิตเป็นกลาง การเจริญสติทำให้เอาปัญญามาใช้ได้ทัน การเจริญสติป้องกันความผิดพลาดและสกัดกั้นความไม่ตั้งงามมาสู่ตัว การเจริญสติทำให้เกิดความสุข ทำให้สัมผัสความงามอันดำรงอยู่รอบตัว การเจริญสติยังเป็นเครื่องรักษาสุขภาพและช่วยให้อายุยืน

สิปพนนท์ เกตุทัต (2538 : 14-19) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษายุคโลกาภิวัตน์ไว้ดังนี้

สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และได้ผูกพันกับโลกมากขึ้นทุกขณะทั้งทางวิชาการ ความรู้ เศรษฐกิจ การเงิน การค้า การขนส่ง การเดินทางท่องเที่ยว และทางข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ ฯลฯ วัฒนธรรมต่างชาติก็จะแพร่กระจายเข้ามาสู่สังคมไทย

ในสภาพอนาคตเช่นนี้ สังคมไทยจะต้องเพิ่มขีดความสามารถเสริมสร้างสมรรถนะไทยในประชาคมโลก หากความพอดีด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

ความเป็นพลเมืองไทย	กับ	ความเป็นพลเมืองโลก
การแข่งขัน	กับ	การร่วมมือ
การพัฒนาเศรษฐกิจ	กับ	การพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม
การสร้างและใช้องค์ความรู้รวม	กับ	การสร้างและใช้เทคนิคเฉพาะทาง
การเรียนรู้ความรู้นอกร่างกาย	กับ	การเรียนรู้ความรู้ภายในจิต

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2538 : 16-23) ได้ประมวลเอกสารรายงานการวิจัย การสัมมนา และบทความทางวิชาการในรูปของรายงานการวิจัย เป็นวิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอนาคต โดยสรุปแต่ละด้านดังนี้

1. ปรัชญา หลักการและจุดมุ่งหมาย

- 1.1 พุทธปรัชญา คือปรัชญาการศึกษา
- 1.2 การศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.3 การศึกษาเพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 1.4 หลักการศึกษาเพื่อปวงชน มีความเสมอภาค และหลักคุณภาพ และ

ประสิทธิภาพ

- 1.5 หลักความต่อเนื่อง
- 1.6 หลักความสมดุลระหว่างปัญญากับคุณธรรมและหลักความสอดคล้องกับ

วิทยาศาสตร์ก้าวหน้า

- 1.7 หลักรวมหลากหลายและความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง
- 1.8 เปลี่ยนจากกล่อมเกลาโดยสังคัม เป็นการกล่อมเกลาด้วยตนเอง
- 1.9 เปลี่ยนจากสนองความต้องการ เป็นชี้แนะเตือนสติระดับสังคัม
- 1.10 การเปลี่ยนแปลงเกิดจากสมาชิกในสังคัมมากกว่านักวิชาการ
- 1.11 จุดมุ่งหมายให้ความสำคัญกับเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่าเหตุผลทางสังคัม

และการเมือง

- 1.12 เป้าหมายการศึกษาเป็นแบบเดียวกันกับเป้าหมายการพัฒนาสังคัม
- 1.13 จุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้ในสังคัมและการศึกษาเพื่ออำนาจวาสนา
- 1.14 การจัดการศึกษาเพื่อมวลชนมากกว่าเพื่อคนบางกลุ่ม
- 1.15 การศึกษาทางไกลและการศึกษานอกระบบมีความสำคัญมากขึ้น
2. หลักสูตรและสาระของการศึกษา
  - 2.1 หลักสูตรโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษา มีลักษณะกว้างและยืดหยุ่น หลากหลาย
  - 2.2 หลักสูตรบูรณาการมากขึ้น
  - 2.3 หลักสูตรมีความเป็นสากล มีมาตรฐานทัดเทียมมาตรฐานโลก
  - 2.4 เนื้อหาสาระมีความสมดุลระหว่างศาสตร์และศิลป์ ทฤษฎีและปฏิบัติ

เทคโนโลยีและธรรมชาติ

3. การสอน
  - 3.1 การสอนหลากหลาย จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล
  - 3.2 เน้นการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้มากกว่าการสอน ผู้เรียนมีบทบาทการทำกิจกรรมมากขึ้น
  - 3.3 เน้นการให้ประสบการณ์ตรง แก้ปัญหาในชีวิตจริง
  - 3.4 การสอนทางไกล ระดับอุดมศึกษามีแนวโน้มที่จะมีความสำคัญ ซึ่งมีลักษณะเป็นการสอนที่วางแผนจากผู้สอน
  - 3.5 มีการวางแผนการสอนร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
  - 3.6 การสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน การแสวงหาความรู้
  - 3.7 การสอนที่เน้นให้รู้จักคิด รู้วิธีเรียน เพื่อศึกษาต่อด้วยตนเอง ผู้สอน

ต้องเปลี่ยนบทบาทจากเดิม

4. บุคลากรและการบริหารจัดการ
  - 4.1 ผู้เรียนมีอิสระเสรี เลือกเรียนได้ มีทางเลือกมากขึ้น

4.2 กลุ่มผู้เรียนระดับอุดมศึกษามีจำนวนมากขึ้น และส่วนใหญ่จะเป็นผู้เรียนที่เรียนด้วยทำงานไปด้วย อายุเฉลี่ยของผู้เรียนจะสูงขึ้นกว่าเดิม

4.3 มีวิกฤตเรื่องปริมาณและคุณภาพครู

4.4 ผู้ปกครองจะมีบทบาทในการให้การศึกษาแก่บุตร และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษามากขึ้น

4.5 จะมีการค้นคว้าวิจัยรูปแบบวิธีสอน และวิจัยสร้างสมความรู้มากขึ้น

4.6 นักวิชาการจะลดการเขียนแบบ มาสร้างผลิตเทคโนโลยีมากขึ้น

4.7 มีการปรับปรุงโครงสร้างเพื่อการกระจายอำนาจมากขึ้น

4.8 ผู้บริหารลดบทบาทการสั่งการ และเพิ่มบทบาทการบริหารแบบร่วมมือ

4.9 จะมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษา

4.10 สถาบันอุดมศึกษาจะเพิ่มบทบาทการชี้นำและเตือนสติสังคมมากขึ้น

5. ทรัพยากรและการบริหารทรัพยากร

5.1 มีการกระจายและจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพในการใช้ให้มากขึ้น

5.2 มีการปรับปรุงให้เกิดความชอบธรรมในการปรับภาวะค่าใช้จ่ายทางการศึกษามีการเก็บค่าธรรมเนียมที่ยุติธรรม

5.3 มีการระดมทรัพยากรทั้งมวลเพื่อการศึกษา

5.4 มีการปรับปรุงห้องสมุดและแหล่งวิทยาการ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจให้มีการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น

5.5 มีการจัดสรรเงินเพื่อการวิจัยและพัฒนามากขึ้น

วิชัย คันศิริ (2539 : 117 - 131) ได้เสนอแนวคิดและแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยสรุปดังนี้

1. การเรียนรู้ที่ถูกต้องและการจัดการศึกษา คือจุดมุ่งหมายอันปลายของการพัฒนาทั้งหลาย สังคมมนุษย์จะเจริญหรือเสื่อมถอย ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพและศักยภาพในการเรียนรู้ของสังคมนั้น ๆ สังคมใดที่เป็นสังคมปิด (ระบบปิด) ไม่สามารถเรียนรู้และปรับตัว (ที่ถูกต้อง) สังคมนั้นก็จะนับวันเริ่มเสื่อมถอย ประวัติศาสตร์ของชนชาติต่าง ๆ เป็นประจักษ์พยานของสังคมนี้นี้ อาณาจักรโรมันซึ่งเจริญรุ่งเรืองที่สุดในสมัยโบราณเสื่อมถอยและแตกสลายในที่สุดเพราะสังคมและผู้นำสังคมติดยึดอยู่กับความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งในยุคสมัยหนึ่งนำมาซึ่งความเจริญ แต่อีกยุคหนึ่งอาจนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมได้

2. อุปสรรคปัญหาในการจัดการศึกษาปัจจุบัน และอนาคตมิได้อยู่ที่ข้อจำกัดด้านงบประมาณเป็นสำคัญ แต่อยู่ที่วิธีการใช้งบประมาณและการจัดสรรงบประมาณที่ถูกต้องเหมาะสม และที่สำคัญควบคู่กันไปด้วยคือ อุปสรรคอันเกิดจากแนวคิดในการบริหารจัดการ

พระธรรมปิฎก (2539 : 34 - 48) ได้เสนอแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาว่า ปัจจุบันนี้เมื่อนุษย์แต่ละคนหาความสุขให้แก่ตน ก็จะส่งผลกระทบต่อกระเทือนก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย นอกจากต่อสังคมแล้ว สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติก็กลายเป็นปัญหาอย่างหนักด้วย ถ้าจะให้มนุษย์อยู่รอดปลอดภัย จะต้องให้ทั้งสามส่วนประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกันให้ได้ คือ ให้นุคคล สังคม และธรรมชาติ อยู่ดีด้วยกัน

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และอมรวิรัช นาคทรพรพ (2539 : 104) ได้เสนอแนวคิดและข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยสรุปดังนี้

การจัดการศึกษาในภาครัฐค้ำกับข้อเท็จจริงและความต้องการของสังคมปัจจุบัน มิได้มีการขับเคลื่อนให้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ภายใต้ระบบราชการทางการศึกษานี้มีโครงสร้างแบบรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง เช่นเดียวกับการบริหารราชการในกิจกรรมอื่น มีสายการบังคับบัญชาที่ยาวลดหลั่นกว่าจะถึงหน่วยปฏิบัติระดับย่อย คือสถานศึกษา ทั้งที่สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติการที่สำคัญที่สุดที่จะต้องเผชิญหน้ากับการ “เรียนรู้” ของเด็ก แต่กลับไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้นั้นเลย ต้องคอยสอบถามและรอการตัดสินใจจากผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ซึ่งก็มักจะสนใจแต่กฎระเบียบมากกว่าห่วงใยการเรียนรู้ของเด็กจริง ๆ ทำให้สถานศึกษาไม่อาจจะจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ขาดความสัมพันธ์กับชุมชนที่สถานศึกษานั้นได้อาศัยพึ่งพิงอยู่ และจึงขอเสนอแนวทางการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความคิดหลักดังนี้

1. สถานศึกษาที่เป็นหน่วยปฏิบัติย่อยที่สุด จะต้องมียุทธศาสตร์การบริหาร การตัดสินใจในระดับที่เหมาะสม เพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนได้ยืดหยุ่น หลากหลาย สนองความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

2. สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับสูงกว่าพื้นฐานจะต้องมีการบริหารงานได้อย่างอิสระและเบ็ดเสร็จภายในระดับสถาบันนำระบบการจัดการแบบทันสมัยมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ

3. การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนจากรัฐเป็นผู้จัดทั้งหมด มาเป็นทุกส่วนของสังคม ทั้งประชาชน ครอบครัวยุทธชน สถาบันทางสังคม องค์กรประชาชน องค์กรธุรกิจ เอกชน องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการร่วมกับรัฐ ตั้งแต่

กระบวนการจัดทำนโยบาย การดำเนินงานเพื่อปฏิบัติการจัดการในด้านต่างๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร การระดมสรรพกำลัง รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพการศึกษา

4. ในการบริหารงานของภาครัฐเอง จะต้องปรับโครงสร้างและองค์กร บทบาท และกระบวนการต่าง ๆ ที่เอื้อและสอดคล้องด้วย โดยมุ่งไปในทิศทางของการลดขนาดและอำนาจของหน่วยงานกลาง หากเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลนโยบายในภาพรวมแทนประชาชน และติดตามประกันคุณภาพการศึกษาให้แก่ประชาชน

ยุทธนา วงศ์วีระโยธิน (2539:73-74) ได้เสนอความคิดเห็นของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประธานคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้วิเคราะห์ปัญหาการศึกษาของชาติที่จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาว่ามาจากปัญหาเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับปัญหาเชิงปริมาณนั้น การศึกษาของไทยด้ามนับเป็นจำนวนปีถือว่าต่ำมาก ต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับหลาย ๆ ประเทศในอาเซียน และต่ำกว่าบางประเทศที่เรามองว่าล้าหลัง เช่น ประเทศเวียดนาม จึงจำเป็นต้องทำงานอย่างเร่งด่วน

ทางด้านคุณภาพนั้น ระบบการศึกษาไทยมีปัญหาต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ลักษณะของคนที่จะประสบความสำเร็จอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้เร็ว คือ คนที่สามารถปรับตัว คิดวิเคราะห์ ซึ่งยอมรับว่าการศึกษาของไทยในปัจจุบันไม่ได้เน้นตรงนี้ แต่เน้นการศึกษาแบบท่องจำ ไม่ได้วางรากฐานกระบวนการศึกษาที่ตอบสนองเศรษฐกิจ ปัญหาของประเทศอันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจมีมาก

ส่วนทางด้านองค์กรเอกชนได้เสนอแนวคิด และแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาดังต่อไปนี้

วันชัย พงษา (2539 : 2-3) ได้รวบรวมแนวคิดและแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของคณะทำงานโครงการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นจะต้องให้ครอบครัว สถาบัน ชุมชน สื่อมวลชน องค์กรธุรกิจเอกชน และองค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน

2. ระบบการศึกษาจะต้องเป็น “ระบบเครือข่าย” แห่งการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงติดต่อกัน กระจายอยู่ทั่วทุกท้องถิ่นของประเทศ ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก

3. เป้าหมายของการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพของคนที่มีผลทางการศึกษาให้เป็นคนมุ่งมั่น รู้ทันโลก มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ

4. การปฏิรูปการศึกษา จะต้องดำเนินการให้ 2 ระบบสำคัญคือ ระบบกระบวนการเรียนรู้ และระบบการจัดการ ได้รับการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมายดังนี้

4.1 ระบบและกระบวนการเรียนรู้จะต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชนไทยทุกคนมีสิทธิ

เท่าเทียมกัน ในการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาทุกด้านเต็มศักยภาพ โดยทุกด้าน ร่วมกันส่งเสริมบทบาทของครอบครัวให้สามารถเลี้ยงดูลูกหลานโดยถูกวิธี ชุมชน รัฐ สถานศึกษา สถาบันในสังคมชนิกกำลังร่วมกันและช่วยกันให้เด็กเติบโตอย่างสมบูรณ์ และงดงาม เร่งปรับปรุง หลักสูตร เปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ ปรับกระบวนการวัดผลประเมินผล เร่งปฏิรูปการฝึกหัดครู มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนานักวิจัย และปรับปรุงจัดการศึกษาอาชีพและการฝึกอบรมอาชีพในเทคโนโลยี ที่ทันสมัย

4.2 ระบบการจัดการ จะต้องให้ทุกส่วนของสังคมที่มีส่วนรับผิดชอบการจัดการศึกษา กระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่หน่วยงานการปฏิบัติระดับต่าง ๆ ตามภารกิจและความรับผิดชอบ มีระบบการตรวจสอบและการดำเนินงาน และคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพ การเรียนรู้เพื่อประกันคุณภาพการศึกษา

5. การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบการเรียนรู้และระบบการจัดการจะทำให้ได้รับผลสำเร็จ มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริง การลงมือปฏิบัติตามข้อตกลงของทุกฝ่าย ครูมีจิตสำนึก ในการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นการแนะนำ ช่วยเหลือกระตุ้นเด็กให้รู้จักคิดตามและลงมือ ปฏิบัติ ครอบครัว ภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ สื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริม รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐใจกว้าง ปรับเปลี่ยนวิธีจัดเร่งดำเนินการ การสนับสนุน ปรับปรุง แก้ไข และที่สำคัญที่สุดคือการตื่นตัว กระตือรือร้น และการผนึกกำลังของทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาคน สังคม ประเทศชาติสู่ความก้าวหน้าและมั่นคงในศตวรรษหน้า

องค์กรเอกชนอีกแห่งหนึ่งคือ มูลนิธิสคสรี - สฤยวงศ์ ได้เสนอแนวคิดในการปฏิรูป การศึกษาในลักษณะที่สอดคล้องกัน ซึ่งวันชัย พงษา (2539 : 3-4) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนกลไกต่าง ๆ ภายในระบบการศึกษา เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือ สร้างคนไทยให้ “ก้าวมันทันโลก” หรือ “ก้าวล้ำนำโลก”
2. มนุษย์มีศักดิ์ศรีของความเป็นคนและมีศักยภาพในการเรียนรู้สูง ยิ่งมนุษย์ทุกคนควรมีโอกาสพัฒนาให้เต็มศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน การสอนควรทำ โดยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน
3. การเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้ สำคัญกว่าการท่องจำ สำคัญกว่าการสอน ปัญญาเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา ความรู้และการสอนเป็นเครื่องประกอบการเรียนรู้แต่ ไม่ใช่ตัวเรียนรู้ การท่องจำความรู้เป็นข้อ ๆ ไม่เรียนรู้ จึงยังไม่ใช่ปัญญาที่แท้จริง ในการปฏิรูป การศึกษาหรือยกเครื่องทางปัญญา ต้องไม่ใช่เพียงแต่การสร้างความรู้ การให้ท่องจำและการสอน แต่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของทุกคนและทุกสถานการณ์ เพื่อความเข้มแข็งทางปัญญา

4. การศึกษาไม่ใช่เรื่องของครูและโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของทุกส่วนในสังคม ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมควรเน้นเนื้อหาการเรียนรู้ของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน วัด โรงงาน กองทัพ กระบวนการทางเศรษฐกิจทุกชนิด ศิลปการแสดง การกีฬา สื่อมวลชน เรียกว่า การศึกษาเป็นวิถีชีวิต เป็นทั้งวิธีการ และเป็นเป้าหมายของกิจกรรมทุกชนิดของมนุษย์

5. การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง ทางปัญญา การวิจัยควรเป็นวิถีชีวิต การวิจัยควรอยู่ในการศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนควรมียุทธศาสตร์ส่งเสริมความเข้มแข็ง การวิจัยเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

จากแนวคิดและข้อเสนอของบุคคลและเอกชนที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาจะต้องปฏิรูปการเรียนรู้ การสร้างความสมดุลระหว่างบุคคล สังคมและธรรมชาติ มีการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่หน่วยงานการปฏิบัติ ระดับต่าง ๆ ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้การวิจัยเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ส่งผลให้สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาตัวมนุษย์ทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางสติปัญญาพร้อมกันไป ผู้เรียนทุกคนควรมีโอกาสพัฒนาให้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์การศึกษาจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.2 แนวคิดขององค์กรภาครัฐ

แนวคิดจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2539 : 21-24) ได้กล่าวถึงสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตไว้ว่า ควรมีลักษณะเป็นสังคมแห่ง การเรียนรู้ รู้เท่าทันโลกมีสมรรถภาพ วินัย คุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา เสรีภาพ ความยุติธรรม เมตตากรุณา คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ เศรษฐกิจสมดุลมีเสถียรภาพ สิ่งแวดล้อมยั่งยืนเคารพในสิทธิมนุษยชน ประเทศชาติมีความมั่นคง สันติกับเพื่อนบ้านและเพื่อน ร่วมโลกและสันติกับธรรมชาติ

วิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาในอนาคต แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การศึกษาไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต ดังนี้

1. การศึกษาพึงมุ่งพัฒนาคนที่สมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ และสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และจัดেলাเชิงสังคม

1.1 พัฒนาคอนไทยให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” กล่าวคือ เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิดและวิเคราะห์ ใช้เหตุและผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด มีจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.2 พัฒนาคอนไทยให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เคารพและรักษากฎเกณฑ์ของสังคม ทำงานด้วยความอดทนมากกว่าการหวัง

ผลสำเร็จด้วยวิธีลัดที่ขาดคุณภาพ ให้คนยึดมั่นในคุณธรรมและเอกลักษณ์ของไทยความคู่ไปกับการเปิดและเลือกรับวัฒนธรรมต่างประเทศ

1.3 พัฒนาคอนไทยให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เช่น มีความรู้ภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ รู้จักใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีความสามารถเชิงจัดการ เห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่กับภูมิปัญญาไทย ตลอดจนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้รอบรู้ในความสัมพันธ์เชื่อมโยง ในขณะที่สามารถเพิ่มพูนทักษะความสามารถเฉพาะทางกับเพิ่มพูนสุนทรียภาพ

2. เป็นการศึกษาที่จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ สอดคล้องกับความเป็นจริงในวิถีชีวิตของคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและคุณค่าในสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างความเจริญเติบโตอย่างสมดุลทั้งด้านสังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศให้สามารถร่วมมือและแข่งขันอันจะทำให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชนบทมากขึ้นเป็นการจัดช่องว่างทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษาจะต้องสร้างคนให้รู้จักการสร้างงานด้วยตนเอง มีโอกาสมีงานทำอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง

3. แนวคิดหรือกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาการศึกษา จำเป็นต้องปรับเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่พึงประสงค์ ดังนี้

3.1 ให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

3.2 เป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้โอกาสผู้เรียนมีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ ให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานแทนการจัดการตามศักยภาพของผู้จัดหรือหน่วยงานที่จัด และตระหนักถึงสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย

3.3 มีรูปแบบการศึกษาที่ให้ทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคน เพื่อสนองความต้องการความสามารถและความถนัด ตลอดจนข้อจำกัดและคุณลักษณะที่แตกต่างของบุคคล แม้ผู้เรียนจะมีทางเลือกในการศึกษามากขึ้นแต่ต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักใช้วิจารณญาณในการเลือกช่องทางที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถ และวุฒิภาวะความเป็นมนุษย์มากกว่าการมุ่งได้วุฒิปริญญาเป็นสำคัญ

3.4 ระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคมเพื่อการศึกษา ทุกส่วนของสังคมทั้งครอบครัว ชุมชน รัฐ เอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ร่วมกันในการจัดการศึกษาโดยรัฐต้องมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะสนับสนุนการลงทุนและสร้างโอกาสให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่มี

คุณภาพอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพราะการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสติปัญญาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคล และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยโดยรวมด้วย

จะเห็นได้ว่าภาครัฐให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพของคน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา ได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ขึ้นเพื่อวางกรอบวิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยอาศัยแนวคิดและกระบวนการที่สนับสนุน การพัฒนาการศึกษาเป็นพื้นฐานการพัฒนาคนเป็นสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา

3.3 แนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 79 - 80) ได้สรุปแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไว้ ดังนี้ คือ

1. การยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (Site based - decision making) หรือ (School based - decision making) มุ่งให้โรงเรียนมีอิสระตัดสินใจด้วยตนเองได้ โดยยึดประโยชน์ที่เกื้อกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการผลิต (Profit Center) โรงเรียนส่งผลผลิตคือนักเรียนให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานในขั้นสูง เพื่อที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสามารถดำรงตนในสังคมที่มีการแข่งขันสูง ขณะเดียวกันก็ต้องร่วมมือกันในโลกนานาชาติ
3. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation & Collaboration) การศึกษาเป็นของสาธารณชน มิใช่เป็นการรับผิดชอบของใครแต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป
4. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) การที่จะปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน สนับสนุนกัน สิ่งที่สำคัญจะต้องกำหนดบทบาท ภารกิจของฝ่ายบริหาร ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและชุมชนที่ชัดเจน และความรับผิดชอบนี้จะต้องสามารถตรวจสอบความสำเร็จได้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

จากแนวคิดของบุคคล องค์กรเอกชน องค์กรภาครัฐ ตลอดจนถึงกระทรวงศึกษาธิการ มีความเห็นตรงกันว่า การปฏิรูปการศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ซึ่งสามารถสรุปความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาได้ ดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษาเป็นทางเลือกสำคัญที่จะนำพาประเทศไทย ให้ผ่านพ้นวิกฤตปัญหาต่างๆ ในสภาวะปัจจุบันไปสู่การพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน
2. จุดอ่อนของระบบการศึกษาไทย ทั้งความเชื่อ แนวคิด วิธีการและคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นดัชนีที่ใช้ในการประเมินรายวิชาทักษะ ด้านการคิดและแก้ปัญหา โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับต่ำ จำเป็นจะต้องได้รับการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพสูงสุด
3. ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันกับสังคมประชาโลก จากเอกสารของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เผยแพร่ข้อมูลการจัดลำดับความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศไทยและประเทศอื่นๆ 46 ประเทศ ในภาพรวมด้านต่างๆ 8 ด้าน พบว่าในช่วง 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2542 ประเทศไทยมีความสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ อยู่ในอันดับท้ายๆ คือ 29,39 และ 34 ตามลำดับ ซึ่งเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของคนไทยด้อยกว่าประเทศอื่น ๆ แม้แต่ภูมิภาคเอเชียด้วยกัน จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ
4. แรงกดดันของกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งทางด้านสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการปฏิรูปการศึกษา ในประเทศต่างๆทั่วโลก ส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการปฏิรูปการศึกษา
5. บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ม.81) และบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาฉบับแรกของไทยกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2543 : 3)

4. จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

ในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539 : 18) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า ผู้ผ่านการศึกษาแต่ละคนมีความสามารถและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นผู้มีความสุขพลานามัยดี ร่างกายและจิตใจ
2. เป็นผู้มีความสามารถในการคิด
3. เป็นผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้
4. เป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ
5. เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ไม่เห็นแก่ตัว

6. เป็นผู้เสียสละและอดทน

7. ร่วมมือกับผู้อื่นได้

8. มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทย และความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายสูงสุดของการปฏิรูปการศึกษาก็เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องปฏิบัติและร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

ตอนที่ 2 แนวทางการปฏิรูปการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาจากเอกสาร รายงาน การวิจัย ตลอดจนประสบการณ์ในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่างๆ และได้มีการประชุมผู้บริหารระดับสูงหลายครั้ง เพื่อต้องการคำตอบว่า จะปฏิรูปอะไร ด้านใดบ้าง สิ่งที่เป็นข้อสรุปนำไปเป็นนโยบายในการปฏิรูปการศึกษา ให้ส่วนราชการต่างๆนำไปปฏิบัติ เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาก็คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานขั้นสูง โดยดำเนินการปฏิรูปใน 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของเยาวชน ให้สอดคล้องกับภาวะการเจริญเติบโต ทางด้านเศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ โดยให้สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษ จนถึงความเป็นเลิศทางการศึกษา ในปี พ.ศ. 2550 โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 นั้น ในส่วนการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 18 - 27) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา โดยเร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับจัดการศึกษา ให้มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกัน และให้กระจายการจัดบริการครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังวิธีการต่อไปนี้

1. จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (School Mapping) ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และนำแผนไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยดำเนินการวางแผนภาพรวมเป็นรายจังหวัด รวมทั้งการเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด เพื่อมุ่งลดความซ้ำซ้อน และมุ่งกระจายการจัดบริการให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ทั้งนี้โดยให้สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นด้วย
2. กำหนดขนาดของโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่างๆ ในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียน ที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ให้มีการรวมโรงเรียนขนาดเล็กควรแก่กรณี โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของจังหวัดและให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม ให้ข้อคิดเห็น อีกทั้งให้คำนึงถึงการจูงใจให้ผู้ปกครองเห็นประโยชน์ของการส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมในการให้บริการทางการศึกษามากกว่า และอาจใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเดิม เป็นศูนย์การพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน สถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาฝีมือแรงงานในพื้นที่รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยท้องถิ่นร่วมดำเนินการ
3. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐานในด้านบรรยากาศของการจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านบุคลากร ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ สำหรับ ใช้ในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทและมุ่งเน้นสนับสนุนสถานศึกษาที่ค้อยเป็นอันดับแรก
4. ให้โรงเรียนแต่ละ โรงเรียนทั้งที่มีอยู่เดิมและที่จะสร้างขึ้นใหม่ มีผังแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งการออกแบบและการจัดสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และมุงรักษาสีปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
5. กระจายอำนาจการกำหนดนโยบายและการบริหาร โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทให้กับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

6. ให้มีองค์กรติดตามและประเมินผลทำหน้าที่ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ตลอดจนประเมินมาตรฐาน โรงเรียนและสถานศึกษาทั้งด้านปริมาณ คุณภาพและ ประสิทธิภาพการศึกษา รวมทั้งให้มีการสรุปผลเป็นระยะ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อไปสู่การ พัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษานั้นๆอยู่เสมอ ทั้งนี้การรายงานผลต้องนำเสนอคุณภาพของผลงาน คุณภาพของผลผลิต ความคุ้มค่าและแนวทางการพัฒนาในอนาคต

ต่อมาเพื่อให้การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา เป็นไปตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 19 -31) จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานตามจุดเน้นการพัฒนา ให้หน่วยงานแต่ละระดับนำไปเป็น แนวปฏิบัติในปี พ.ศ. 2540 ดังนี้คือ

1. การทำโรงเรียนให้เป็นปัจจุบัน มีแนวทางดำเนินงานดังนี้

- 1.1 ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณ โรงเรียน ให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ
- 1.2 จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่นและสวยงาม
- 1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนและชุมชน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
- 1.4 จัดห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด และจัดครุภัณฑ์ประจำห้อง ให้มีบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.5 ซ่อมแซม บำรุงรักษา ครุภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอนให้พร้อมที่จะ ใช้งาน
- 1.6 จัดให้มีการรักษาความปลอดภัยจากการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีการตรวจสอบสภาพให้ปลอดภัยจากอุบัติเหตุต่างๆตลอดเวลา รวมทั้งมีการเตรียมความพร้อม ในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินได้ตลอดเวลา
- 1.7 พัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนและลูกจ้างประจำ ในการจัดทำโรงเรียน ให้เป็นปัจจุบัน

2. การจัดให้มีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาดใน โรงเรียนตลอดปี โดยกำหนดแนวทาง การดำเนินการดังนี้

- 2.1 สำรวจความต้องการแหล่งน้ำใน โรงเรียนและหน่วยงานที่จะสามารถ ให้การสนับสนุน
- 2.2 หน่วยงานทุกระดับประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง

2.3 จัดเตรียมภาชนะ ถังเก็บน้ำ และจัดหาน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้ให้เพียงพอตลอดปี

2.4 มีการจัดการ การใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า

นอกจากนี้แนวทางการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สอดคล้องกับ กรมสามัญศึกษา (2539 : 7 - 20) โดยให้โรงเรียนและสถานศึกษา มีคุณลักษณะและบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เช่นกำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการเรียนการสอน อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียน มีการกระจายอำนาจสู่โรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพควบคู่กันไป

จากการศึกษาแนวทางการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ได้มีผู้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนและสถานศึกษาไว้ดังนี้คือ

เมรณิยา ศรีสง (2543 : 86) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา พบว่าระดับพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก กับระดับการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ประพันธ์ ท้าวพันแดง (2541 : 108-112) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาองค์กรของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาองค์กรของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาองค์กรของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ศุวิทย์ กังแสด (2539 :96-97) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า สภาพการปฏิบัติงานอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนกับครู โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ปัญหาในการปฏิบัติงานอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญคือ โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์เพื่อการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ครูไม่ให้ความร่วมมือให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมและไม่มีเวลาประสานงานกับหน่วยงานอื่น รวมทั้งประชาชนในชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ในด้านข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานคือ รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณ

ด้านนี้ให้โรงเรียน จัดสรรบุคลากรให้เพียงพอ ควรจัดอบรม สัมมนาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเอกสารข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนศึกษาบ้าง และควรติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

จรวยพร ทองอนันต์ (2540 :128) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพด้านการปฏิบัติการสอนของครู โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าสภาพการปฏิบัติงานของครูและพัฒนาลสิ่งแวดล้อมของครู โรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีขนาดต่างกัน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพเพื่อปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูสายงานบริหารสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (มปป : 9-55) ได้สอดคล้องกับการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาดังนี้

1. จัดทำเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน
2. จัดห้องเรียนและชั้นเรียน
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยการใช้ประโยชน์ของอาคารและพื้นที่

ในบริเวณโรงเรียน การบำรุงรักษา การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน จึงสรุปความหมายของการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาไว้ว่าเป็นการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ในการดำเนินการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน ในด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสื่อต่าง ๆ และด้านบุคลากร ดำเนินการจัดให้มีผังแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ ประสาน สนับสนุน ส่งเสริมจัดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มุ่งรักษาศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดำเนินการใช้ ปรับปรุงและ ซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ บริเวณโรงเรียน ห้องเรียนและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ความคุ้มค่ากับ ติดตามผล ให้มีการรักษาความปลอดภัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ดำเนินการจัดให้มีน้ำดื่มที่สะอาดตลอดปี มีการกำกับ ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนและสถานศึกษา

2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 18 - 27) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ว่า เป็นการปฏิรูปที่ประกอบด้วย กระบวนการผลิตครู การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ และการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และให้มีคุณภาพที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่มีหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

การเร่งปฏิรูประบบการผลิต การสรรหาและการพัฒนาครู ทั้งที่ทำการสอนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างครบวงจร รวมทั้งพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่สำคัญ โดยมีแนวทางดังนี้

1. สร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบของครู ผู้บริหาร โรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ให้มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง
2. ในการประเมินความก้าวหน้าของครู ให้มุ่งเน้นที่การวัดประสิทธิภาพของผล การปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการเรียนของผู้เรียน และสนับสนุนให้ครูทำการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียน การสอนควบคู่กันไป
3. ให้ครูทุกคนเพิ่มพูนความรู้ และพัฒนาทักษะในรูปแบบต่างๆอย่างต่อเนื่อง ทั้งถึงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยในทุก 2 ปี ต้องผ่านการอบรม อย่างน้อย 1 ครั้ง ทั้งการอบรมของสถาบันอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีวุฒิบัตรรับรองตลอดจน การอบรมทางไกล การเข้าประชุมสัมมนา และการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ให้ถือเป็นการปฏิบัติ หน้าที่และให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของผลการปฏิบัติงานด้วย
4. ให้ครูเลือกแผนการสอนหรือพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียน สามารถสร้างและพัฒนาความรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง
5. ให้ครูที่สังกัดส่วนราชการต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ สามารถทำการสอน ในสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัดมากกว่า 1 แห่ง ทั้งนี้โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับ บัญชาและให้ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ และให้นำรวมเป็นส่วนหนึ่งของผลงานครู ในการบรรจุ ครูใหม่ให้นำประสบการณ์ของครูมาพิจารณาประกอบการพิจารณาเงินเดือนด้วย
6. กำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูชาวบ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จากภาคเอกชนและส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งครูที่เกษียณอายุราชการมาสอนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม
7. แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยการบรรจุแต่งตั้งครูให้ครบทุกตำแหน่ง ตามแผนอัตรากำลังของแต่ละสถานศึกษา การเกลี้ยอัตรากำลังครูและการลดจำนวนครูช่วยราชการ

ให้คงเหลือน้อยที่สุด สำหรับครูผู้สอนวิชาขาดแคลน ให้ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ อีกทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาหลังระดับมัธยมศึกษา ที่มีความพร้อมในการเปิดสอนสาขาวิชาที่ขาดแคลน จัดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรี

8. ปรับระบบการกำหนดตำแหน่งครูในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจำแนกความก้าวหน้าในสายงาน (Career Ladder) ระหว่างครูกับผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีสายวิชาชีพ (Career Pattern) ที่ชัดเจน แต่มีความยืดหยุ่นและสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันได้ โดยเฉพาะครูสามารถก้าวหน้าตามสายงานการสอน ในระดับตำแหน่งที่สูงขึ้น ได้ด้วยผลงานของตนเอง ทั้งนี้กำหนดให้มีคู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา

9. กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู โดยให้คุรุสภา คณะกรรมการข้าราชการครูและสถาบันผลิตครู ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและให้มีมาตรการพัฒนาวิชาชีพ โดยการกำหนดให้มีใบประกอบวิชาชีพครู

10. ปฏิรูประบบสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลของครูทุกประเภท ทุกสังกัด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของครู ส่งเสริมขวัญกำลังใจและให้ความมั่นคงในอาชีพให้กับครู รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างเงินเดือนและสวัสดิการอื่นๆ ของครู โดยมุ่งส่งเสริมสนับสนุนแก่ครูที่สอนในถิ่นทุรกันดารและครูที่สอนหลายชั้นเป็นพิเศษ

11. พัฒนาระบบและกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนในสถาบันผลิตครู พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ในการผลิตครูทั้งครูที่สอนหลายวิชา และครูเฉพาะวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งให้มีการปรับปรุงวิธีการสอบคัดเลือกและบรรจุครูประจำการ โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทั้งนี้ไม่ควรบรรจุครู ที่มาจากสถานศึกษาเอกชนระหว่างปีการศึกษา

12. เร่งรัดการพัฒนานักบริหารการศึกษา โดยการเพิ่มพูนแนวความคิด ความรู้ ตลอดจนทักษะการบริหารและการจัดการ เพื่อให้สามารถพัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

13. ให้ศึกษานิเทศทุกสังกัด ผนึกกำลังทำงานร่วมกันในการนิเทศ ติดตามงานวิชาการ ในสถานศึกษาทุกสังกัด

ต่อมาเพื่อให้การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 19 - 31) จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานตามจุดเน้นการพัฒนา ให้หน่วยงานแต่ละระดับ นำไปเป็นแนวปฏิบัติในปี

พ.ศ. 2540 โดยการส่งเสริมให้ข้าราชการครู แสวงหาความรู้และพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. โรงเรียนจัดแหล่งค้นคว้าหาความรู้สำหรับข้าราชการครู
2. ให้ข้าราชการครูศึกษาจากแหล่งค้นคว้าความรู้ที่จัดให้และแหล่งอื่น ๆ
3. หน่วยงานทุกระดับจัดให้มีการประชุมเชิงวิชาการอย่างสม่ำเสมอ
4. จัดให้มีคณะกรรมการให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ
5. จัดให้ข้าราชการครูจัดทำแฟ้มสะสมผลงานและความรู้ที่เกิดจากพัฒนาตนเอง
6. ให้ครูนำแฟ้มสะสมผลงาน นำเสนอเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ
7. กระตุ้นให้ครูมีความรับผิดชอบในหน้าที่ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดูแลเอาใจใส่

นักเรียนด้วยความรักและเมตตา

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (มปป : 7 - 12) ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วยการปฏิรูปกระบวนการผลิตครู การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และให้มีคุณภาพมาตรฐาน ที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่มีหน้าที่ผลิต และพัฒนาครูอาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็ง ในการเตรียมบุคลากรใหม่ และพัฒนาครูบุคลากรประจำการ อย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้วยการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญคือการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีอยู่ ให้มีศักยภาพสูงสุด พร้อมทั้งจะเข้าสู่ระบบและโครงสร้างใหม่ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและขยายสู่ทีมงานร่วมกันสร้างเครือข่ายการพัฒนาให้เข้มแข็ง โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันจะส่งผลให้เติบโตเป็นสมาชิกของชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้แนวทางการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สอดคล้องกับ กรมสามัญศึกษา (2539 : 7 - 20) โดยพัฒนาครูและผู้บริหารให้เป็นมืออาชีพ สอนเด็กโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เด็กผู้สร้างความรู้ ครูผู้สนับสนุน ตลอดจนสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา

จากการศึกษาแนวทางการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ได้มีผู้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

สมศักดิ์ ด้านเดชา (2544 : 77) ได้ศึกษาเรื่องทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา พบว่าทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

จรรยา พรหมสุข (2538 : 114) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตการศึกษา 2 พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 2 ปฏิบัติงานด้านวิชาการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

เพ็ญพร เหมประ (2533 :185-191) ได้ศึกษาเรื่องสมรรถภาพในการบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ในจังหวัดนราธิวาส พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาด วุฒิทางการศึกษาและเพศต่างกัน มีทัศนะต่อสมรรถภาพในการบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส ในงานทั้ง 6 งาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญณะ ถนนทิพย์ (2538 :95-97) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าผลการเปรียบเทียบความแตกต่างในการพัฒนาตนเอง จำแนกตามขนาดโรงเรียน การเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียนและสภาพพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ พบว่าไม่แตกต่างกัน

อาทร แก้วบัวสังข์ (2537 :104) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในชนบทภาคใต้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูวิชาการ พบว่าไม่มีครูที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการสอนวิชาเฉพาะ ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการขยายโอกาสทางการศึกษา ขาดการนิเทศและแนะนำช่วยเหลือในการสอนการประเมินผล

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพ เพื่อปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูสายงานบริหารสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (มปป : 9 - 55) ได้สอดคล้องกับการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาดังนี้

1. แก้ปัญหาการขาดแคลนครู
2. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินและปรับปรุงงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การพัฒนาตนเองของผู้บริหาร พัฒนาคู อาจารย์และบุคลากร
4. การสนับสนุนการทำงานและส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. การบำรุงขวัญครู อาจารย์และบุคคลอื่น
6. การส่งเสริมความประพฤติ ระเบียบวินัยและจริยธรรม
7. การประเมินครู อาจารย์และบุคคลอื่น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน จึงสรุปความหมายของการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ว่าเป็นการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยการดำเนินการพัฒนาตนเองของผู้บริหารพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้พัฒนาทักษะต่างๆ ตลอดจนถึงการเข้ารับการฝึกอบรม ส่งเสริมให้ครูทำการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ควบคุม กำกับ ติดตามผล ให้ครูพัฒนาและจัดทำแผนการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ประสานและสนับสนุน ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิหรือครูที่เกษียณอายุราชการ มาสอนในสถานศึกษา โดยได้รับค่าตอบแทน สนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ในสถานศึกษา ประเมินผลความก้าวหน้าของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยวัดประสิทธิภาพของผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคุณภาพผู้เรียน

3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของเยาวชน ให้สอดคล้องกับภาวะการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ โดยให้สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษจนบรรลุถึงความเต็มเลิศทางการศึกษา ในปี พ.ศ. 2550 โดยเริ่มดำเนินการ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 มีรายละเอียดดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 18 - 27) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเร่งปฏิรูปเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภทดังนี้

1. จัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังให้เยาวชน มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา
2. จัดประสบการณ์การเตรียมความพร้อม จัดทำหลักสูตรทุกระดับทุกประเภทภายใต้หลักการสำคัญดังนี้
  - 2.1 สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนทุกระดับชั้น ได้เรียนอย่างมีความสุข
  - 2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนฝึกคิดอย่างมีระบบและเน้นการปฏิบัติ

มากกว่าท่องจำ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์และการสร้างความรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในโลกแห่งอนาคต

2.3 ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

2.4 ให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัว ชุมชน

มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

นอกจากนี้ แนวทางการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สอดคล้องกับ กรมสามัญศึกษา (2539 : 7-20) นั่นคือการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนจะต้องปรับปรุงหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน พัฒนาเทคโนโลยีและห้องสมุด เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นเลิศในปี พ.ศ. 2550

จากการศึกษาแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ได้มีผู้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนไว้ดังนี้

เฉลิมชัย อากาศสุวรรณ (2540 :98) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการจัดกิจกรรมวันประถมศึกษาแห่งชาติ ในจังหวัดสงขลา พบว่าการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน เมื่อจำแนกตามรายงาน มีงานการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุดและงานส่งเสริมการสอน มีการปฏิบัติในระดับมาก

สมศักดิ์ คำนเดชา (2544 : 78 - 87) ได้ศึกษาเรื่องทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา พบว่าทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา ตามทัศนะของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

วิรวรรณ เทพรักษ์ (2534 :215) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สันติ โคนิจจุล (2539 : 110 - 114) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการปฏิบัติงาน พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครูประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความแตกต่างกันตามประสบการณ์ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และพบว่าอุปสรรค ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้แก่ ขาดเอกสารและแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ขาดการส่งเสริม ในการเชิญวิทยากรที่ตีมาให้ความรู้ ขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขาด งบประมาณสนับสนุนมีภารกิจอื่นมากไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่และขาดผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคือจัดอบรมครูผู้สอนเพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรจัดส่งเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้ถึงโรงเรียน ควรมีหลักสูตรท้องถิ่นต้นแบบในระดับอำเภอและจังหวัด หน่วยงานระดับสูงกว่า โรงเรียนควรให้การสนับสนุนและ โรงเรียนควรจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ บริการของโรงเรียน

สมมาศ ทองร่วง (2537 : 91 - 95) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารหลักสูตร ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่าด้านการวางแผนหลักสูตรผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาที่สอดคล้องกัน เกี่ยวกับการจัดระบบบริหารหลักสูตร การจัดระบบข้อมูล การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์และ เอกสาร การนำข้อมูลความต้องการของท้องถิ่นมาใช้วางแผน การวิเคราะห์หลักการ จุดหมายและ โครงสร้างของหลักสูตร การจัดให้มีและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้านการนำหลักสูตร ไปใช้ ผู้บริหาร และครูผู้สอนมีปัญหาที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการความสะดวกในการใช้ สื่อ การใช้ห้องสมุดเพื่อกิจกรรมทางวิชาการ การสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะการจัดและ พัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประชาธิปไตย และการสอนซ่อมเสริม ด้านการประเมินผลมีปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรการปรับปรุงเครื่องมือ ประเมินผลหลักสูตรและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการดำเนินงานหลักสูตรและมีข้อเสนอแนะ ปัญหาการบริหารหลักสูตรสรุปได้ว่าในการวางแผนหลักสูตร โรงเรียนควรประชุมบุคลากรและให้ มีส่วนร่วมในการวางแผน ควรจัดระบบข้อมูลให้สามารถนำไปใช้ได้ทันที ควรส่งเสริมการ วิเคราะห์หลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในการนำหลักสูตรไปใช้โรงเรียนควรกำหนด แผนการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ควรจัดอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียน การสอน ควร จัดและพัฒนารเรียนการสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตร ด้านการประเมินผลหลักสูตร โรงเรียน ควรติดตามประเมินผลหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ควรมีการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือประเมินผลให้ มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ควรส่งเสริมบุคลากรให้มีโอกาสศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการ วิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพ เพื่อปรับปรุง การกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูสายงานบริหารสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ (มปป : 9 - 55) ได้สอดคล้องกับการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการ การเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร
2. การจัดการเรียนการสอน โดยถือผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้
3. การทำสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน
4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร แหล่งการเรียนรู้เพื่อบริการและสนับสนุน การเรียนการสอน
5. การดำเนินการ วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริงของนักเรียน
6. การจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริม
7. การส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น กีฬา คุณธรรม

จริยธรรม วิธีชีวิตประชาธิปไตย วินัยนักเรียน กิจกรรมสหกรณ์และหารายได้ระหว่างเรียน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูป การศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน จึงสรุปความหมายของการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอนไว้ว่า เป็นการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนในการดำเนินการ จัดกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนถึงการประสาน สนับสนุนให้ประชาชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดแบบเรียน โดยดำเนินการให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและฝึกปฏิบัติจริง ฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างเป็นระบบ จัดกิจกรรมพัฒนาวิธีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งดำเนินการให้ เกิดการเรียนรู้ จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้ครูนำความรู้และประสบการณ์จาก ครอบครัว ชุมชนของนักเรียน มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ดำเนินการจัดให้มีกิจกรรม ที่ช่วยให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน ดำเนินการมอบหมายหน้าที่ ด้านการสอนให้ครูตรงกับ ความรู้ ความสามารถหรือวิชาเอกที่จบการศึกษา โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ ดำเนินการจัดให้มีการสอนภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดำเนินการให้ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีความยืดหยุ่นเวลาเรียน สนับสนุนให้มีการจัดทำ จัดหา ซ่อมแซมและบำรุงรักษาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี มาใช้ในการเรียนการสอน ดำเนินการให้มีการ ใช้ห้องสมุดหรือมุมหนังสือเป็นแหล่งค้นคว้า ดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตาม สภาพจริงของผู้เรียน

4. การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 18 -27) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โดยมุ่งกระจายอำนาจ เพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหาร และการจัดบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด พัฒนาองค์กรรองรับการกระจายอำนาจในระดับจังหวัดให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและเอกชนโดย

1. กำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ การบริการทางการศึกษาและองค์กรประสานงานในระดับจังหวัด สำหรับการบริหารการศึกษาในท้องถิ่นและการจัดบริการทางการศึกษาทุกระดับทุกประเภท เพื่อให้เกิดความชัดเจนทางด้านภารกิจ พื้นที่บริการ งบประมาณและบุคลากร ตลอดจนจัดแบ่งสัดส่วนความรับผิดชอบการจัดบริการ ทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชนทุกสังกัด โดยกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลักไว้ดังนี้

1.1 ช่วงอายุ 4 - 5 ขวบ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก และโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่างๆ อาทิ กรมสามัญศึกษา กรมการศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมพลศึกษา และหน่วยงานอื่นร่วมรับผิดชอบ

1.2 ระดับประถมศึกษา ให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก โดยโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ อาทิ กรมสามัญศึกษา กรมการศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมพลศึกษา และหน่วยงานอื่นร่วมรับผิดชอบ

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานหลัก ให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่างๆ อาทิ กรมสามัญศึกษา กรมการศาสนา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กรมพลศึกษา และหน่วยงานอื่นร่วมรับผิดชอบ

2. มุ่งพัฒนาองค์กรทุกระดับ ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อประสิทธิภาพการบริหาร การปรับหรือโครงสร้างระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ จากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคและสถานศึกษา โดยให้องค์กรระดับจังหวัด สามารถกำหนดนโยบายการศึกษา สนับสนุนความก้าวหน้าของบุคลากรและจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการ

การของท้องถิ่น รวมทั้งให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา สามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. มุ่งส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชนและเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการบริหาร และจัดการศึกษา โดยพัฒนาศักยภาพของครอบครัว ให้เข้มแข็งด้วยวิถีทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายด้านการศึกษาในแต่ละระดับ สนับสนุนเอกชนที่ลงทุนด้านการศึกษา ให้กู้เงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ เร่งรัดการจัดตั้งสถานศึกษาและสถาบันฝึกอบรมวิชาชีพสาขาขาดแคลนในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมนอกเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตามมาตรการสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนผ่อนคลายกฎระเบียบที่ควบคุมสถานศึกษาและกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ สำหรับการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและเอกชน

4. พัฒนาการบริหารบุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการ ให้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติองค์การบริหารงานบุคคลเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพ

5. พัฒนาระบบการตรวจ ติดตาม และประเมินผลให้เข้มแข็ง ประสาน สอดคล้องกันทุกระดับ

6. ดำเนินการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่าย แก่ผู้ที่กำลังศึกษาในทุกๆระดับ ทุกประเภท ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อมุ่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำ ด้านโอกาสทางการศึกษา ของผู้เรียนที่มาจากรอบครัวรายได้น้อย ทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน อาทิ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน การดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา การจัดบัตริอุดหนุนค่าเล่าเรียน จัดหาทุนการศึกษาจากแหล่งทุนภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน

7. มุ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ ระหว่างร้อยละ 6-7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพื่อให้ทัดเทียมกับระดับมาตรฐานสากลและมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา ในปี 2550 โดย

7.1 เพิ่มงบประมาณทางการศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

7.2 นำมาตรการทางภาษีมาใช้

7.3 ส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคเอกชน ดำเนินการจัดบริการทางการศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของสัดส่วนการจัดบริการในภาพรวมทั้งประเทศ

7.4 ให้เอกชนมีโอกาสเข้าร่วมลงทุน ดำเนินกิจการโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยระบบบริหารที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน

ระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระ ด้านงบประมาณของรัฐ ในการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย รวมทั้งให้บังเกิดคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง

7.5 ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบ การจัดบริการทางการศึกษามากขึ้น ด้วยการผ่อนคลายนโยบาย ที่ควบคุมสถานศึกษา และกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมอื่นๆ

7.6 ให้นำข้อมูลค่าใช้จ่าย ในการจัดบริการทางการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษา ทั้งที่สังกัดและที่มีอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับ ทุกประเภทมาพิจารณาปรับปรุงเก็บเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน ค่าธรรมเนียมอื่นๆ ให้เพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบัน

ต่อมาเพื่อให้การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 19 - 31) จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ตามจุดเน้นการพัฒนา ให้หน่วยงานแต่ละระดับ นำไปเป็นแนวปฏิบัติในปี พ.ศ. 2540 โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. การเปิดขยายการรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินงานดังนี้
  - 1.1 เปิดโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น
  - 1.2 จัดหาและพัฒนาครูผู้สอน 4 รายวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์
  - 1.3 พัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดใหม่
  - 1.4 จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อ และอุปกรณ์สำหรับห้องเรียนเปิดใหม่
2. การร่วมพัฒนาการศึกษา โดยกรรมการโรงเรียน หน่วยงานองค์กรท้องถิ่นและชุมชน โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้
  - 2.1 พัฒนากิจกรรมโรงเรียนให้มีความรู้ เข้าใจบทบาทหน้าที่ เพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุมกำกับ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษา
  - 2.2 กรรมการ โรงเรียนร่วมกันพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน กำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาการศึกษา บริหารการเงินและงบประมาณ และแก้ไขปัญหาของโรงเรียน
  - 2.3 กรรมการ โรงเรียน หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่นและชุมชนร่วมจัดกิจกรรม พัฒนาการศึกษาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
  - 2.4 โรงเรียนให้บริการ ร่วมกิจกรรมและร่วมพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา
  - 2.5 ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของโรงเรียนแก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังสม่ำเสมอ

3. การทำสำนักงานให้เป็นปัจจุบัน ทันสมัย ใช้เทคนิคการบริหารจัดการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

3.1 แสวงหาความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมทรัพยากรในการพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

3.2 จัดสำนักงาน (สปจ., สปอ.) ให้สะอาดร่มรื่น สะดวกสบาย เป็นสัดส่วน และสวยงาม มีบรรยากาศเอื้อต่อการปฏิบัติงาน

3.3 มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ ทันสมัย สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 จัดระบบข้อมูลและสารสนเทศที่ครบถ้วน ถูกต้องเป็นปัจจุบัน และทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ โดยมีเครือข่ายเชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน

3.5 ใช้กระบวนการวางแผนและการจัดการที่เน้นผลที่ต้องการ กำหนดตัวบ่งชี้ให้ครอบคลุมชัดเจน และมีการบูรณาการโครงการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการทำงานให้เกิดความรวดเร็ว ส่งผลต่อคุณภาพของงาน

3.6 บริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยให้บุคลากรทุกระดับร่วมกันวางแผนการดำเนินงานของสำนักงาน

3.7 ให้บุคลากรในสำนักงาน จัดทำเพิ่มสะสมงานของตนเอง

3.8 ประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้รวดเร็ว ทันสถานการณ์ โดยผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ

4. การเร่งรัด ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและนิเทศงานอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

4.1 หน่วยงานทุกระดับวางแผนและจัดระบบการติดตาม นิเทศ ประเมินผล การปฏิบัติงานร่วมกัน โดยการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน แนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างจริงจัง การปรับปรุงวิธีการจัดประชุมประจำเดือน ให้ผู้บริหารของหน่วยงานในสังกัด นำเสนอผลการพัฒนางานต่อที่ประชุม โดยมีเอกสารรายงานอย่างย่อ ๆ หรือมีผลงานประกอบ เช่น ภาพถ่าย วิดีทัศน์

4.2 หน่วยงานทุกระดับต้องติดตาม นิเทศงานตามจุดเน้นการพัฒนา รวมทั้งเรื่องยาเสพติด อาหารเสริม อาหารกลางวัน การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและการบริหารงบประมาณ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (มปป : 7 - 12) ได้กล่าว สอดคล้องกับการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โดยให้การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

การประกันคุณภาพเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษา มีคุณภาพตามมาตรฐาน ส่งผลโดยตรงให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และส่งผลโดยอ้อมให้บุคลากร ในสถานศึกษามีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

การประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพจากบุคคลภายนอก การประกันแต่ละประเภทมีขั้นตอนดังนี้

1. การประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนได้แก่

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาอาจใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่คณะรัฐมนตรี กำหนดร่วมกับมาตรฐานโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวกำหนดมาตรฐานการศึกษาและอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการจัดทำเกณฑ์ระดับคุณภาพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นได้

1.2 การกำหนดแผนกลยุทธ์และจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา สถานศึกษาอาจจัดทำแผนกลยุทธ์หรือธรรมนูญสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางดำเนินงานในการพัฒนาสถานศึกษาได้

1.3 การบริหารและควบคุมคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาอาจจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาให้เป็นปัจจุบัน และการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารและควบคุมคุณภาพการศึกษา

1.4 การประเมินและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด อาจมีการประเมินและติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาเป็นระยะ ๆ แล้วจัดทำเป็นรายงานประจำปี

1.5 การปรับปรุงคุณภาพภายใน ตามผลการประเมินและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อที่จะให้สถานศึกษาพร้อมที่จะรับการประเมินคุณภาพภายนอกต่อไป

2. การประกันคุณภาพภายนอก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่การประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สิ่งที่สถานศึกษาควรดำเนินการ เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อปรับปรุงคุณภาพภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกัน เป็นประโยชน์ในการรับการประเมินคุณภาพภายนอก มีดังนี้คือ

2.1 ศึกษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่คณะกรรมการเห็นชอบ

2.2 กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สถานศึกษาต้องการให้บรรลุผล

2.3 สร้างความเข้าใจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทราบเป้าหมายของสถานศึกษา
คุณภาพนักเรียนและมาตรฐานการศึกษา

2.4 สนับสนุนการดำเนินงานจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน
ตัวชี้วัด และเป้าหมายของสถานศึกษา ให้เกิดผลเชิงประจักษ์

2.5 วิเคราะห์ผลการดำเนินงานและดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ แนวทางการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สอดคล้องกับ กรมสามัญศึกษา (2539 : 7 - 20) นั่นคือการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โดยมุ่งกระจายอำนาจตัดสินใจ ให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ โรงเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ชุมชน ได้เข้าร่วมตัดสินใจ ในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด จากการศึกษาแนวทางการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ได้มีผู้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับระบบการบริหารการศึกษา ไว้ดังนี้คือ

สมศักดิ์ คำนเดชา (2544 : 78-87) ได้ศึกษาเรื่องทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา พบว่าทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา ตามทัศนะของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ งานการเรียนการสอน มีการปฏิบัติในระดับมาก การส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการสอนหลายวิธีได้เป็นอย่างดี โดยเน้นให้นักการศึกษาเป็นศูนย์กลางและปฏิบัติจริง มีการปฏิบัติในระดับมาก จัดครูประจำชั้นประจำวิชาได้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ความถนัดและความสนใจ มีการปฏิบัติในระดับมาก จัดให้มีห้องสมุดหรือมุมหนังสือที่มีคุณภาพ มีการปฏิบัติในระดับมาก ทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา ตามทัศนะของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ งานห้องสมุด มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ทักษะการบริหารงานและประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา

จังหวัดยะลา ตามทัศนะของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ในการรายงานผล การวัดผลประเมินผล ให้ นักเรียนและผู้ปกครองทราบเป็นระยะต่อเนื่องตลอดคปีอย่างมีคุณภาพ มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ประพันธ์ ท้าวพันแดง (2541 : 108) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาองค์การของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษ จังหวัดนราธิวาส พบว่าการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาองค์การของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษจังหวัดนราธิวาส ในขั้นการวินิจฉัยเบื้องต้น ขั้นการวางแผนปฏิบัติงาน ขั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม มีการปฏิบัติในระดับมาก

จรูญ พรหมสุข (2538 :111 - 112) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐานในเขตการศึกษา 2 พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน ที่ปฏิบัติในจังหวัดที่ต่างกันและที่มีประสบการณ์ต่างกัน ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อาทร แก้วบัวสังข์ (2537 :104 - 106) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในชนบทภาคใต้ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ พบว่าปัญหาการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในชนบทภาคใต้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โรงเรียนมีอาคารไม่พอ ขุมชนไม่เห็นความสำคัญของการขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนมีวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับใช้ในกิจกรรมไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศและ แนะนำช่วยเหลือในการสอนการประเมินผล

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามเกณฑ์คุณภาพเพื่อปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูสายงานบริหารสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (มปป : 14 - 40) ได้สอดคล้องกับการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

1. การเกณฑ์และการรับนักเรียน
2. การให้บริการแก่นักเรียน ในเรื่องอาหารกลางวัน อาหารเสริม การแนะแนว การให้บริการด้านสุขภาพ ทุนการศึกษา ความปลอดภัยและการป้องกันสิ่งเสพติด
3. การติดตามนักเรียนที่ขาดเรียน นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา
4. งานธุรการ การเงินและพัสดุ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน จึงสรุปความหมายของการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษาไว้ว่าเป็นการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนในการวางแผนการปฏิบัติงาน ดำเนินการจัดทำธรรมเนียมโรงเรียนหรือแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ประสานและส่งเสริมให้คณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การจัดการศึกษา ประสาน ส่งเสริมให้
ครอบครัว ชุมชนและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดำเนินการจัดสรรงบประมาณและ
ระดมทรัพยากรในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการศึกษา ดำเนินการจัดจำหน่ายและเผยแพร่ผลผลิต
ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดบริการทางการศึกษา
ที่สอดคล้องกับสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการบริการนักเรียนใน
รูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นนักเรียนที่ยากจนและขาดแคลนเป็นพิเศษ ดำเนินการจัดระบบการประกัน
คุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินและติดตามตรวจสอบคุณภาพ
และมาตรฐานการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ดำเนินการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงาน
ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน